

A Hoard of Roman Republican and Norican coins from the vicinity of Kobarid

Peter KOS and Beatrice ŽBONA TRKMAN

Izvleček

Najdba rimskih republikanskih srebrnih in bronastih novcev ter lokalnega keltskega srebrnega drobiža ob prazgodovinski poti je ostala v zemlji iz začetka druge polovice 2. stoletja pr. Kr. Kaže strukturo denarja, ki je bil v tistem času v obtoku na tem prostoru, obenem pa časovno opredeljuje kovanje noriških malih srebrnikov.

Ključne besede: novčna zakladna najdba, rimski republikanski novci, noriški mali srebrniki, Gallia Cisalpina, druga polovica 2. st. pr. Kr.

Abstract

A hoard of Roman Republican silver and bronze coins as well as local small silver coins has been found by a prehistoric trail along the Soča River, connecting the hill-forts of Gradič near Kobarid and Tonovcov grad. It was deposited at the beginning of the second half of the 2nd cent. BC and reflects the everyday monetary circulation at that time, along with the chronological framework for the minting of the Norican small silver coins.

Keywords: coin hoard; Roman Republican coins; Norican small silver coins; Gallia Cisalpina; second half of the 2nd cent. BC

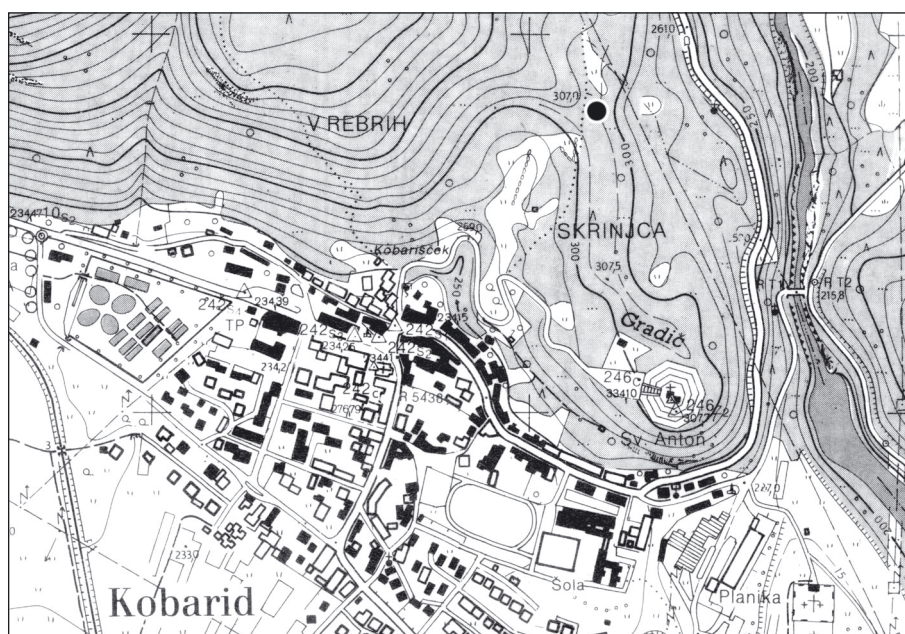

Fig. 1: The coin hoard find near Kobarid. The position of the find. (Source: TTN 10, Kobarid 16, 1978, © The Surveying and Mapping Authority of the Republic of Slovenia).

Sl. 1: Novčna zakladna najdba pri Kobaridu. Lega najdišča. Vir: TTN 10, Kobarid 16, 1978, © Geodetska uprava RS).

In 2004, along the prehistoric and Roman path above the Soča River that runs to the west of the settlements at Gradič and Tonovcov grad near Kobarid and connects both settlements, a hoard of 36 bronze and silver coins was found at the site called Skrinjca under an overhanging cliff at

a depth of around 40 cm.¹ The site is below the northern edge of the prehistoric settlement Gradič and some five meters northwest of the prehistoric path (figs. 1 and 2) (GKY 391083 N 46°15'0.41''; GKX 123863 E 13°34'57.37'').

¹ Maggi, Žbona Trkman 2007, 70 n. 69, 74 fig. 11. On the prehistoric trail see Mlinar 2004, 130–131.

Fig. 2: The site Skrinjca near Gradič at Kobarid. The site of the hoard.
Sl. 2: Ledina Skrinjca v bližini Gradiča pri Kobaridu. Mesto zakladne najdbe.

CATALOGUE / KATALOG

(pls. 1–3 / t. 1–3)

The catalogue lists the following in horizontal order: number, denomination (As = as; MaS = small silver coin; Tri = triens; Vict = victoriatus), dating; mint (Ita = Italia; Luc = Lucania; Rom = Roma; Sic = Sicilia); standard citation (RRC = M. H. Crawford, *Roman Republican Coinage*, Cambridge 1974; TKN = R. Göbl, *Typologie und Chronologie der keltischen Münzprägung in Noricum*, Wien 1973).

V katalogu so v horizontalnem zaporedju navedeni: tekoča številka, nominal (As = as; MaS = mali srebrnik; Tri = triens; Vict = victoriatus); čas kovanja; kovnica (Ita = Italia; Luc = Lucania; Rom = Roma; Sic = Sicilia); citat standardne literature (RRC = M. H. Crawford, *Roman Republican Coinage*, Cambridge 1974; TKN = R. Göbl, *Typologie und Chronologie der keltischen Münzprägung in Noricum*, Wien 1973).

CELTIC COINS / KELTSKI NOVCI

Coins of the eastern Celts / Vzhodnokeltsko kovanje

Early imitations of silver coins of Philip II / Zgodnje imitacije srebrnikov Filipa II.
Noricum

Small silver coins / Mali srebrniki

1 MaS second half of the 2nd cent. BC / - TKN -
2. pol. 2. st. pr. Kr.

		“Kugelreiter” type / Jezdec s trirogeljno čelado	
2 MaS	second half of the 2 nd cent. BC /	-	TKN Taf. 44, C
	2. pol. 2. st. pr. Kr.		

ROMAN COINS / RIMSKI NOVCI
Roman Republic / Republika

3 Vict	211 BC / pr. Kr.	Rom	RRC 44/1
4 -			
10 As	after 211 BC / po 211 pr. Kr.	Rom	RRC 56/2
11 Vict	211-210 BC / pr. Kr.	Luc	RRC 98A/1d
12 As	211-210 BC / pr. Kr.	Sic	RRC 72/11
13 Vict	211-208 BC / pr. Kr.	Sic	RRC 67/1
14 Vict	211-208 BC / pr. Kr.	Sic	RRC 70/1
15 -			
17 As	211-208 BC / pr. Kr.	Ita	RRC 61/2
18 Vict	211-170 BC / pr. Kr.	?	RRC ?
19 As	209-208 BC / pr. Kr.	Rom	RRC 50/3
20 Vict	206-195 BC / pr. Kr.	Rom	RRC 124/1
21 Tri	206-195 BC / pr. Kr.	Rom	RRC 122/5
22 As	206-195 BC / pr. Kr.	Rom	RRC 117B/1
23 As	206-195 BC / pr. Kr.	Rom	RRC 119/3
24 As	194-190 BC / pr. Kr.	Rom	RRC 136/2
25 As	189-180 BC / pr. Kr.	Rom	RRC 142/1
26 As	189-180 BC / pr. Kr.	Rom	RRC 145/1
27 -			
28 Vict	179-170 BC / pr. Kr.	Rom	RRC 166/1
29 As	169-158 BC / pr. Kr.	Rom	RRC 178/1
30 As	169-158 BC / pr. Kr.	Rom	RRC 180/1
31 As	169-158 BC / pr. Kr.	Rom	RRC 191/1
32 As	169-158 BC / pr. Kr.	Rom	RRC 180/1
33 As	157-156 BC / pr. Kr.	Rom	RRC 198B/1b
34 -			
36 As	first half 2 nd cent. BC / 1. pol. 2. st. pr. Kr.	?	RRC ?

1 Very well preserved / Zelo lepo ohranjen. W / T.: 0.85 g. GM N2317.

2 Very well preserved / Zelo lepo ohranjen. W / T.: 0.68 g. GM N2316.

3 Well preserved / Dobro ohranjen. Axis / Pol. peč.: 6. W / T.: 2.85 g. GM N2288.

4 Worn / Izrabljen. Axis / Pol. peč.: 3. W / T.: 45.20 g. GM N2299.

5 Worn / Izrabljen. Axis / Pol. peč.: 3. W / T.: 41.99 g. GM N2305.

6 Worn / Izrabljen. Axis / Pol. peč.: 9. W / T.: 39.35 g. GM N2304.

7 Worn / Izrabljen. Axis / Pol. peč.: 4. W / T.: 37.29 g. GM N2297.

8 Worn / Izrabljen. Axis / Pol. peč.: 12. W / T.: 36.69 g. GM N2298.

9 Worn / Izrabljen. Axis / Pol. peč.: 9. W / T.: 30.99 g. GM N2300.

10 Well preserved / Dobro ohranjen. Axis / Pol. peč.: 3. W / T.: 30.95 g. GM N2301.

11 Well preserved / Dobro ohranjen. Axis / Pol. peč.: 2. W / T.: 3.00 g. GM N2283.

12 Worn / Izrabljen. Axis / Pol. peč.: 12. W / T.: 39.23 g. GM N2295.

13 Well preserved / Dobro ohranjen. Axis / Pol. peč.: 3. W / T.: 2.79 g. GM N2286.

14 Well preserved / Dobro ohranjen. Axis / Pol. peč.: 6. W / T.: 2.56 g. GM N2287.

15 Worn / Izrabljen. Axis / Pol. peč.: 7. W / T.: 49.21 g. GM N2302.

16 Worn / Izrabljen. Axis / Pol. peč.: 12. W / T.: 41.35 g. GM N2293.

17 Worn / Izrabljen. Axis / Pol. peč.: 9. W / T.: 37.82 g. GM N2290.

18 Well preserved / Dobro ohranjen. Axis / Pol. peč.: 4. W / T.: 3.06 g. GM N2289.

19 Very well preserved / Zelo lepo ohranjen. Axis / Pol. peč.: 9. W / T.: 34.79 g. GM N2311.

20 Well preserved / Dobro ohranjen. Axis / Pol. peč.: 11. W / T.: 2.25 g. GM N2282.

21 Well preserved / Dobro ohranjen. Axis / Pol. peč.: 3. W / T.: 14.02 g. GM N2315.

22 Worn / Izrabljen. Axis / Pol. peč.: 9. W / T.: 26.44 g. GM N2306.

23 Worn / Izrabljen. Axis / Pol. peč.: 3. W / T.: 37.69 g. GM N2314.

- 24 Worn / Izrabljen. Axis / Pol. peč.: 3. W. / T.: 28.13 g. GM N2310.
 25 Well preserved / Dobro ohranjen. Axis / Pol. peč.: 2. W. / T.: 28.17 g. GM N2296.
 26 Worn / Izrabljen. Axis / Pol. peč.: 6. W. / T.: 28.60 g. GM N2313.
 27 Well preserved / Dobro ohranjen. Axis / Pol. peč.: 9. W. / T.: 2.83 g. GM N2284.
 28 Well preserved / Dobro ohranjen. Axis / Pol. peč.: 2. W. / T.: 2.82 g. GM N2285.
 29 Well preserved / Dobro ohranjen. Axis / Pol. peč.: 12. W. / T.: 27.70 g. GM N2294.
 30 Well preserved / Dobro ohranjen. Axis / Pol. peč.: 5. W. / T.: 34.77 g. GM N2309.
 31 Worn / Izrabljen. Axis / Pol. peč.: 5. W. / T.: 33.38 g. GM N2312.
 32 Worn / Izrabljen. Axis / Pol. peč.: 5. W. / T.: 29.64 g. GM N2308.
 33 Worn / Izrabljen. Axis / Pol. peč.: 8. W. / T.: 24.51 g. GM N2307.
 34 Worn / Izrabljen. Axis / Pol. peč.: 11. W. / T.: 36.10 g. GM N2291.
 35 Worn / Izrabljen. Axis / Pol. peč.: 8. W. / T.: 28.57 g. GM N2292.
 36 Very worn / Zelo močno izrabljen. W. / T.: 25.90 g. GM N2303.

COMPOSITION OF THE HOARD

The hoard consists of 34 Roman Republican coins (eight victoriati, one triens, 25 asses) and two small silver Celtic coins. While the Roman coins in the hoard show different signs of wear through use and circulation, both Celtic small silver coins exhibit hardly any signs of having been in circulation at the time of their hoarding.

The hoard is the third known coin hoard from the region that consists of Roman Republican silver and/or bronze coins as well as of local Celtic currency.² It is therefore of the highest significance for establishing the period when local Celtic small silver coins had already been in circulation.

Roman coins

Only two victoriati were minted in their last phase 179–170 BC (cat. nos. 27, 28), while six specimens had been coined already at the beginning of the 2nd cent. BC. All the victoriati are rather well preserved and so is the triens minted in 206–195 BC (cat. no. 21). The mostly worn asses were minted between 211 and 156 BC; the state of wear does not allow an exact determination for the three asses. The youngest determined as was minted in 157–156 BC and shows signs of longer use (cat. no. 33). On the other hand, an as of the period 209–208 BC is well preserved (cat. no. 19). Three worn asses (cat. nos. 34–36) have weights of 36.10 gr., 28.57 gr. and 25.90 gr., hence

² The Enemonzo hoard consists of victoriati and local Celtic tetradrachms: Gorini 2005. The hoard from the Ljubljana River consists of Roman Republican victoriati, denarii, asses, local Celtic tetradrachms and small silver coins, as well as Celtic silver coins minted in Manching (Kos, Šemrov 2003).

providing evidence that their weight standard was based on an ounce (27 gr.), as was being used in 146 BC at the latest.³

All Roman coins in the hoard were minted before the mid-2nd cent. BC. The weights of four undetermined coins (11.7% of all Roman coins in the hoard) would imply their minting in the same period.

Celtic coins

Two small silver Celtic coins were found together with Roman Republican currency.

Unknown type

One of two specimens (cat. no. 1; *fig. 3*) had not yet been documented and seems to be the first of its kind.

On the obverse of this unique specimen a silhouette of a head looking right is depicted with three dots positioned in a triangle (the middle one denoting the eye). At the back of the head three further dots are positioned.

On the reverse, a single-line cross is depicted with a central dot in its centre. In each of four fields of the single-line cross an oblique horizontal V is inserted. This could be the evolutionary reverse type out of which the three-line cross (as shown on the second specimen) would have developed with a widening of the lower part of both lines that form the letter V. The weight of the coin of 0.85 gr. would also imply its very early minting.

This specimen could thus be treated as a basis for establishing the origins of the Norican small silver coins with a cross on the reverse.

³ Crawford 1974, 596.

Fig. 3: Skrinjca near Gradič at Kobarid. An unknown type of small silver coin (cat. 1; enlarged, scale = 4:1). Photo M. Pavlovec.

Sl. 3: Skrinjca v bližini Gradiča pri Kobaridu. Neznani tip malega srebrnika (kat. št. 1; povečan, M. = 4:1). Foto M. Pavlovec.

The “Kugelreiter” type

One of two small silver coins in the hoard (cat. no. 2; fig. 4) can be classified to the group of coins of the “Kugelreiter type”, which was until recently documented by only three specimens, with only one finding site documented.⁴ Today we can note a total of six specimens of the same type having been found at Kobarid, Monte Bardo-Roba not far from Cividale,⁵ and two specimens each from Monte Altare,⁶ and Gurina.⁷ The site of discovery of a specimen from Paris is unknown.⁸

On the obverse, a head to the left is represented with a single-leaf line of a laurel wreath between two lines of dots (with the upper line of the laurel wreath oriented upwards), whereas the tetradrachms have a two-leaf line of the laurel wreath. The comparison attests a strong similarity to the obverses of group C2a of tetradrachms of the “Kugelreiter type”⁹ which are documented primarily in the same area of northeastern Italy and western Slovenia.¹⁰

On the reverse a three-line cross with a central dot is depicted. All known six specimens show minting with different reverse dies.

Celtic tribes in the area of the southeastern Alps (Norici and Taurisci) from the very beginning minted (and also used) smaller coins for change in addition to tetradrachms.¹¹ Small silver coins correspond to almost every single type of tetradrachm in this group of coinage.

Göbl has already stated that at the beginning small silver coins were minted of the original “Kugelreiter” type tetradrachms (head / rider), which were at a later stage replaced by small silver coins showing a head on the obverse (also with a corresponding “Kugelreiter” type head) and a three-line cross on the reverse.¹² The specimen in the hoard therefore represents a later phase of minting of the small silver coins of the “Kugelreiter” type.

DEPOSITION OF THE HOARD

There is no doubt that the currency that has been in circulation at the time of its deposition is represented in this small hoard.

We have shown that all Roman coins in the hoard were minted before the mid-2nd cent. BC.

The unique Celtic specimen has a weight of 0.85 gr., indicating its very early minting. The second small silver coin in the hoard represents small change for tetradrachms of the “Kugelreiter” type. The minting of coins of this type must be

⁴ Göbl 1973, Taf. 44: C 1–3.

⁵ Vitri 2007, 157.

⁶ Gambacurta, Gorini 2005, 174, cat. nos. 2 and 3. *FMRe* II/1, 431.

⁷ Pink 1958, 130–144; p. 131, Abb. 52, 3. Paulsen 1933, 70 and 154 cat. no. 642, Taf. 26: Nr. 642. Göbl 1973, 138, pl. 44: C 1 (with wrong inventory number and wrong weight data). Dembski 1998, 89 no. 820. (inv. no. 39.262; Gurina, Hoernes excavations in 1886/1887).

⁸ For details see P. Kos, Silver fractions of the “Kugelreiter” tetradrachms, in print.

⁹ Göbl 1973, Taf. 4: 1–5.

¹⁰ P. Kos, Celtic tetradrachms of the the “Kugelreiter” type, in print.

¹¹ See Göbl 1973, 40 ff.

¹² Göbl 1992, 14.

Fig. 4: Skrinjca near Gradič at Kobarid. Small silver coin of the “Kugelreiter” type (cat. 2; enlarged, scale = 4:1). Photo M. Pavlovec.

Sl. 4: Skrinjca v bližini Gradiča pri Kobaridu. Mali srebrnik tipa “jezdec s trirogeljno čelado” (kat. št. 2; povečan, M. = 4:1). Foto M. Pavlovec.

regarded as the earliest in the evolution of the minting of tetradrachms of the Norican group.¹³ Chronologically, their minting must be placed in the first decades of the second half of the second century BC.¹⁴

It should be noted that no denarii were found in the hoard. It is significant that all hoards containing victoriati and not yet comprising denarii are dated to the 3rd or mid-2nd cent. BC.¹⁵

Backendorf states that the hoards consisting of bronze coins would usually terminate in 146 BC, since the minting of bronze asses was terminated for a long period at that time.¹⁶ Therefore the chronological determination of their hoarding is difficult.¹⁷

Backendorf, on the basis of analysis of Roman Republican hoards, also argues that Roman “old and new money” could not have reached Cis-

padana before the end of the 2nd century BC.¹⁸ I am convinced that the recently found hoards of Sevegliano near Palmanova, Enemonzo and Ljublanica contradict his assumption.¹⁹ Also the collected evidence from finds of Roman Republican coins in western Slovenia would further suggest the penetration of these coins as early as mid-2nd century BC.²⁰

The deposition of the hoard must therefore be placed in the second half of the second century BC. This conclusion is supported by the fact that no denarii have yet drifted into it.

Its composition testifies that Roman Republican silver and bronze coins as well as local Celtic currency were simultaneously in use in the eastern part of Cisalpina at that time.

¹³ Gorini 2005.

¹⁴ See Kos, in print.

¹⁵ Gorini 2005. Problems related to the victoriati are summarized by Miškec 2003. See also Kos, Šemrov 2003.

¹⁶ Backendorf 1998, 170.

¹⁷ Backendorf 1998, 177.

¹⁸ Backendorf 1998, 171.

¹⁹ Sevegliano: Buora, Candusio 1994. Buora, Candusio 1994a, 6. Enemonzo: Gorini 2005. Ljublanica: Kos, Šemrov 2003.

²⁰ Miškec 2007a.

BACKENDORF, D. 1998, *Römische Münzschätze des zweiten und ersten Jahrhunderts v. Chr. vom italienischen Festland*. – Studien zu Fundmünzen der Antike 13.

BUORA, M. and A. CANDUSSIO 1994, *Le monete tardo-repubblicane di Sevegliano (scavi 1990-1993)*. – Bagnaria Arsa.

BUORA, M. and A. CANDUSSIO 1994a, *Veneti, Romani e Celti: gli scavi nell'area del santuario tardorepubblicano di Sevegliano (agro di Aquileia)*. – Sevegliano.

CRAWFORD, M. H. 1974, *Roman Republican Coinage*. – Cambridge.

DEMBSKI, G. 1998, *Münzen der Kelten*, Sammlungskataloge des Kunsthistorischen Museums 1 (= Kataloge der antiken Münzen. Reihe A: Griechen II: Massalia und Keltenstämme). – Wien.

DEMBSKI, G. 2001, Die Fundmünzen vom Mallnitzer Tauern - Norische und Tauriskische Obolen. – *Numismatische Zeitschrift* 108–109, 33–52.

DEPEYROT, G. 1999, *Les monnaies hellénistiques de Marseille*. – Wetteren.

FMRSI I: P. Kos, *Die Fundmünzen der römischen Zeit in Slowenien I*. – Berlin 1988.

- FMRSl III: P. Kos and A. Šemrov, *Die Fundmünzen der römischen Zeit in Slowenien III*, Mainz 1995.
- FMRVe II/1: G. Gorini, (ed.), A. Bernardelli, B. Callegher, G. Gorini, A. Saccocci, *Ritrovamenti monetali di età romana nel Veneto. Provincia di Treviso: Treviso (FMRVe II/1)*, Padova 1995.
- GAMBACURTA, G. and G. GORINI 2005, Il deposito votivo di Monte Altare (Treviso). – In: G. Gorini, A. Mastrocinque (eds.), *Stipi votive delle Venezie. Altichiero, Monte Altare, Musile, Garda, Riva*, 103–231, Roma.
- GÖBL, R. 1973, *Typologie und Chronologie der keltischen Münzprägung in Noricum*. – Denkschriften der philosophisch-historischen Klasse der Österreichischen Akademie der Wissenschaften 113 (Veröffentlichungen der Numismatischen Kommission 2).
- GÖBL, R. 1992, *Münzprägung und Geldverkehr der Kelten in Österreich*. – Denkschriften der philosophisch-historischen Klasse der Österreichischen Akademie der Wissenschaften 597 (Veröffentlichungen der Numismatischen Kommission 28).
- GORINI, G. 2001, Le prototype massaliète des petites monnaies d'argent du Norique. – *Bulletin de la Société Française de Numismatique* 56/7, 125–127.
- GORINI, G. 2005, *Il ripostiglio di Enemonzo e la monetazione del Norico*. – Padova.
- KELLNER, H. J. 1990, *Die Münzfunde von Manching und die keltischen Fundmünzen aus Südbayern*. – Stuttgart.
- KENT, J., M. MAYS (eds.) and D. ALLEN 1990, *Catalogue of the Celtic Coins in the British Museum II. Silver Coins of North Italy, South and Central France, Switzerland and South Germany*. – London.
- KOS, P. and A. ŠEMROV 2003, Skupna najdba keltskih in rimskih novcev v reki Ljubljanici. Doprinos h kronologiji novcev plemena Tavriskov / A hoard of Celtic and Roman coins from the Ljubljana River. A contribution to the chronology of the coinage of the Taurisci. – *Arheološki vestnik* 54, 381–395.
- MAGGI, P. and B. ŽBONA TRKMAN 2007, Tra Natisone e Isonzo: il territorio in età romana. – In: M. Chiabà, P. Maggi, Ch. Magrini (eds.), *Le valli del Natisone e dell'Isonzo tra Centroeuropa e Adriatico*, Studi e ricerche sulla Gallia Cisalpina 20, 59–77.
- MIŠKEC, A. 2003, Zgodnja romanizacija jugovzhodnoalpskega prostora v luči numizmatičnih najdb / The Early Romanization of the Southeastern Alpine Region in the Light of Numismatic Finds. – *Arheološki vestnik* 54, 369–379.
- MIŠKEC, A. 2007a, Different Phases of Romanization in the Southeastern Alpine region / A romanizáció különbözo fázisai a délkeleti alpok területén. – In: M. Torbágyi (ed.), *A numizmatika és a társtudományok VI. (Konferencia Székesfehérváron 2004. szeptember 24-26.)*, 25–45, Székesfehérvár.
- MIŠKEC, A. 2007b, Monetary Circulation in the Posoče Region in the Antiquity. – In: M. Chiabà, P. Maggi, Ch. Magrini (eds.), *Le valli del Natisone e dell'Isonzo tra Centroeuropa e Adriatico*, Studi e ricerche sulla Gallia Cisalpina 20, 275–281.
- MLINAR, M. 2004, Srpenica, novoodkrito najdišče svetolucijske skupine / Srpenica, a newly discovered site of St Lucia culture. – In: *Bovški zbornik*, 129–142, Tolmin.
- NASH, D. 1987, *Coinage in the Celtic World*. – London.
- OSMUK, N. 1997, Kobarid od prazgodovine do antike. – In: *Kobarid*, 9–16, Kobarid.
- OSMUK, N. 1998, La sanctuaire protohistorique de Kobarid (Slovénie). – *Instrumentum* 7, juin 1998, 13.
- PAULSEN, R. 1933, *Die Münzprägungen der Boier*. – Leipzig, Wien.
- PINK, K. 1958, *Die keltischen Münzen vom Magdalensberg*. – *Carinthia I* 148, 130–144.
- VITRI, S. 2007, Monete preromane dalle valli del Natisone. – In: G. Banchig, S. Magnani, A. Pessina (eds.), *Terre d'incontro. Contatti e scambi lungo le Valli del Natisone e dell'Isonzo dall' antichità al medioevo. Atti del giornata internazionale di studi S. Pietro al Natisone, 26 november 2005*, Cividale del Friuli, 152–171.

Zakladna najdba rimskih republikanskih in noriških novcev iz okolice Kobarida

OKOLIŠČINE ODKRITJA NAJDBE

Leta 2004 je bilo ob prazgodovinski in rimskodobni poti nad reko Sočo, ki je potekala zahodno od naselbin na Gradiču in Tonovcovem gradu pri Kobaridu in ju tudi povezovala, pod previsno skalo v globini okoli 40 cm na kupu najdenih 36 bronastih in srebrnih novcev.¹ Najdišče na ledini Skrinjca je pod severnim robom prazgodovinske naselbine in kakih pet metrov severozahodno od prazgodovinske poti (*sl. 1 in 2*) (GKY 391082 N 46°15'0.41''; GKX 123863 E 13°34'57.37''). Celotno novčno najdbo je za svoje zbirke pridobil Goriški muzej Kromberk – Nova Gorica.

¹ Maggi, Žbona Trkman 2007, 70 op. 69, 74 sl. 11. Za pot glej Mlinar 2004, 130–131.

SESTAVA SKUPNE NAJDBE

Najdbo sestavlja 34 rimskih republikanskih novcev (osem viktorijatov, en triens, 25 asov) in dva mala keltska srebrnika. Medtem ko rimski novci kažejo različne stopnje izrabe, ki je posledica njihove uporabe, sta oba keltska srebrnika odlično ohranjena, kar govori o kratkem času njune uporabe oziroma kroženja v obtoku, preden sta ostala v zemlji.

Rimski novci

Samo dva viktorijata (kat. št. 27, 28) sta bila kovana v obdobju 179–170 pr. Kr., torej v zadnji fazi kovanja tega novčnega tipa. Ostalih šest viktorijatov je bilo kovanih že

na začetku 2. stoletja pr. Kr. Vsi viktorijati so razmeroma dobro ohranjeni, prav tako kaže malo sledov obrabe bronasti triens, kovan v času med 206 in 195 pr. Kr. (kat. št. 21). Asi, kovani v obdobju med 211 in 156 pr. Kr., povečini kažejo sledove obrabe, ki je posledica daljše uporabe. Zaradi močne izrabljenosti treh asov ni mogoče podrobneje opredeliti. Najmlajši določljiv as je bil kovan v letih 157–156 pr. Kr. (kat. št. 33) in kaže znake daljše uporabe. Po drugi strani je odlično ohranjen as iz obdobja 209–208 pr. Kr. (kat. št. 19). Trije močno izrabljeni asi (kat. št. 34–36) tehtajo 36,10 g, 28,57 g in 25,90 g, kar dokazuje, da so bili kovani po uncialnem težnem standardu, po katerem je as tehtal eno unčo (27 g). Ker je že leta 146 pr. Kr. as tehtal manj kot eno unčo,² je kovanje vseh treh nedoločljivih primerkov mogoče umestiti pred to obdobje.

Ugotovimo lahko, da so bili vsi rimski novci iz najdbe kovani pred sredino 2. stoletja pr. Kr. Visoke teže štirih natančneje neopredeljenih novcev (11,7 % vseh rimskih novcev v najdbi) kažejo, da so bili tudi ti novci kovani v istem obdobju.

Keltski novci

Skupaj z rimskimi novci sta bila v najdbi tudi dva mala keltska srebrnika.

Neznani tip malega srebrnika

Eden od obeh primerkov iz najdbe (kat. št. 1; *sl.* 3) je prvi znani srebrnik takega tipa.

Na sprednji strani tega enkratnega srebrnika je upodobljena izboklina v obliki profila glave v desno, iz katere izhaja šest manjših izbočenih pik. Na zadnji strani je upodobljen križ, v vsakem od njegovih štirih polj pa so začrtane prečke v obliki črke V. Zdi se, da moramo prav v tem tipu novca iskati razvojno izhodišče za poznejše novce, na katerih je na zadnji strani tričrtni križ, kakršen je upodobljen na drugem keltskem srebrniku v najdbi. Križ, katerega prečke so sestavljene iz treh vzporednih črt, je moral namreč nastati prav z razpiranjem črt, ki sestavljajo črko V. Teža tega novca je 0,85 g in zaradi svoje višine kaže na zelo zgodnje kovanje. Novc potemtakem predstavlja izjemno pomemben člen pri razvoju noriških malih srebrnikov s križem na zadnji strani.

Novc tipa "jezdec s trirogeljno čelado"

Drugega od obeh malih srebrnikov (kat. št. 2; *sl.* 4) lahko uvrstimo v skupino novcev tipa "jezdec s trirogeljno čelado". Do nedavnega so bili dokumentirani le trije novčiči tega tipa z le enega znanega najdišča.³ Danes lahko skupaj s tem primerkom dokumentiramo šest primerkov istega tipa s petih najdišč: okolice Kobarida, z Monte Bardo-Roba v

bližini Cividala,⁴ dva primerka z Monte Altare⁵ in eden iz Gurine.⁶ Najdišče pariškega primerka ni znano.⁷

Na sprednji strani tega novca iz najdbe v okolici Kobarida je upodobljena glava, obrnjena v levo, z enovrstnim lovorovim vencem med dvema pikčastima črtama (zgornja vrsta lovorovih listov je obrnjena navzgor), medtem ko je na tetradrahmah upodobljena glava z dvovrstnim lovorovim vencem. Primerjava kaže močno podobnost z upodobitvami na tetradrahmah tipa "jezdec s trirogeljno čelado" skupine C2a,⁸ ki so dokumentirane predvsem na območju severovzhodne Italije in zahodne Slovenije.⁹

Že R. Göbl je ugotavljal, da so Noriki začeli kovati male srebrnike z enako (vendar pomanjšano) upodobitvijo (glavo/jezdecem), kot se pojavlja na prvih tetradrahmah tipa "jezdec s trirogeljno čelado". Nekoliko kasneje je upodobitev jezdec na zadnji strani malih srebrnikov zamenjala upodobitev tričrtnega križa, medtem ko je upodobitev na sprednji strani ostala nespremenjena.¹⁰

Keltska plemena na območju jugovzhodnih Alp (Noriki in Tavriski) so od samega začetka kovanja lastnega denarja poleg velikih tetradrahem kovala in uporabljala tudi pripadajoče drobižne novce. Skoraj za vsak tip velikih srebrnih novcev (tetradrahem) je namreč mogoče dokumentirati sočasno kovanje pripadajočega drobiža.

OPREDELITEV NAJDBE

Skupna najdba razmeroma majhnega števila rimskih in keltskih novcev različnih vrednosti nedvomno predstavlja prerez denarja, ki je bil na tem območju v obtoku v drugi polovici 2. stoletja pr. Kr. Najdba je bila odkrita ob stari poti, ki je povezovala Gradič (kjer je bilo v okviru prazgodovinske utrjene naselbine odkrito keltsko svetišče z – med drugim – večjim številom dokumentiranih keltskih velikih in malih srebrnikov¹¹) s Tonovcovim gradom. Ker najdba obsega razmeroma majhno število novcev, je najverjetnejša domneva, da je v zemlji ob cesti ostal denar, ki ga je nosil s seboj bogatejši popotnik. Podobno je kot denarnico mogoče opredeliti tudi najdbo petih viktorijatov, osmih asov in štirih semisov iz sklopa svetišča v Seveglianu.¹²

⁴ Vitri 2007, 157.

⁵ Gambacurta, Gorini 2005, 174, kat. št. 2 in 3. FMRVe II/1, 431.

⁶ Pink 1958, 130–144; p. 131, Abb. 52, 3. Paulsen 1933, 70 and 154 cat. no. 642, Taf. 26, Nr. 642. Göbl 1973, 138, pl. 44, C 1. Dembski 1998, 89 št. 820 (inv. št. 39.262; Gurina, izkopavanja Hoernesa v letih 1886–1887).

⁷ Za podrobnosti glej P. Kos, "Silver fractions of "Kugelreiter" tetradrachms", v tisku.

⁸ Göbl 1973, Taf. 4, 1–5.

⁹ P. Kos, "Celtic tetradrachms of "Kugelreiter" type", v tisku.

¹⁰ Göbl 1992, 14.

¹¹ Osmuk 1997, 12. Osmuk 1998.

¹² Buora, Candussio 1994.

² Crawford 1974, 596.

³ Göbl 1973, Taf. 44, C 1–3; za številko 1 navaja napačno inventarno številko in napačne podatke o teži (str. 138).

ČAS ZAKOPA NAJDBE

Analiza novcev iz najdbe je pokazala, da so bili vsi rimski republikanski novci kovani pred sredino 2. stoletja pr. Kr. Pri kronološki opredelitvi zaklada je pomembna Backendorfova ugotovitev, da je vse zakladne najdbe, ki vsebujejo viktorijate, ne pa tudi denarijev, mogoče časovno umestiti v tretje st. oziroma v sredino 2. stoletja pr. Kr.¹³ V najdbi namreč niso zastopani denariji, kar kaže tudi na zgodnje prenehanje dotoka svežega denarja.

Do sedaj neznan keltski mali srebrnik, ki nedvomno sodi med denar, ki so ga kovali Noriki, tehta 0,85 g in ga moramo že zato uvrstiti med zelo zgodnje kove. Drugi mali srebrnik uvrščamo v skupino novcev tipa "jezdec s trirogeljno čelado", ki sodijo med začetne novce plemena Norikov¹⁴ in jih na osnovi analize zakladne najdbe iz Enemonza postavljamo v začetek druge polovice 2. stoletja pr. Kr.¹⁵

Najdba tako kaže vse značilnosti denarja, ki je bil v obtok¹⁶ na tem prostoru v sredini 2. stoletja pr. Kr., in z veliko zanesljivostjo je mogoče trditi, da je ostala v zemlji v začetku druge polovice 2. stoletja pr. Kr.

Backendorf skuša na osnovi podrobne analize rimskih republikanskih zakladnih najdb sicer dokazati, da rimski "stari in novi denar" nista mogla krožiti v Cisalpini pred koncem 2. stoletja pr. Kr.¹⁶ Najdba iz Gradiča ter pred nekaj leti odkrite zakladne najdbe iz Sevegljana pri Palmanovi,¹⁷ iz Enemonza pri Zugliu¹⁸ in iz reke Ljubljanice¹⁹ ne pritrjujejo njegovi domnevi. Tudi evidenca o posamičnih najdbah rimskih republikanskih novcev na območju zahodne Slovenije kaže na prodiranje teh novcev v denarni obtok že v sredini 2. stoletja pr. Kr.²⁰ Na tem mestu obravnavana skupna najdba iz okolice Kobarida tako zgolj dopolnjuje navedeno evidenco.

Podobno kot v zakladni najdbi iz Sevegljana in Enemonza tudi v najdbi iz okolice Gradiča pri Kobaridu še ni denarijev, ki so s tremi zgodnjimi primerki sicer znani iz zakladne najdbe v Ljubljani.

V sredino oziroma v drugo polovico 2. stoletja pr. Kr. postavljamo tudi zakop v celoti ohranjene zakladne najdbe rimskih republikanskih asov iz Knežaka²¹ ter verjetno tudi zakop sicer izgubljene zakladne najdbe rimskih republikanskih asov iz Dutovelj.²²

Vzrokov zakopa najdbe iz okolice Gradiča ni mogoče iskati, še manj pa ga povezovati z nam znanimi zgodovinskimi dogodki, saj bi bila vsaka tovrstna hipoteza preveč tvegana in nedokazljiva.

SKLEP

Najdba je poleg novčnih zakladov iz Enemonza in iz reke Ljubljanice tretja zakladna najdba iz tega obdobja na območju Furlanije in zahodne Slovenije, v sestavu katere so bili rimski republikanski novci različnih vrednosti ter keltski (veliki in/ali mali) srebrniki. Najdba tako še enkrat podkrepljuje tezo, da so keltski novci že v začetku druge polovice 2. stoletja pr. Kr. krožili skupaj z zgodnjim rimskim republikanskim denarjem in da je bilo že v tem zgodnjem obdobju normalno razvito denarno gospodarstvo.

Peter Kos
Narodni muzej Slovenije
Prešernova 20
SI-1000 Ljubljana
peter.kos@nms.si

Beatrice Žbona Trkman
Goriški muzej
Grajska 1
Kromberk
SI-5000 Nova Gorica
beatrice.zbona@goriskimuzej.si

¹³ Gorini 2005. Vse podrobnosti in problematiko v zvezi z viktorijati navaja Miškec 2003. Glej tudi Kos, Šemrov 2003.

¹⁴ Glej Kos, "Celtic tetradrachms of "Kugelreiter" type", v tisku.

¹⁵ Gorini 2005.

¹⁶ Backendorf 1998, 171.

¹⁷ Buora, Candusio 1994. Buora, Candusio 1994a, 6.

¹⁸ Gorini 2005.

¹⁹ Kos, Šemrov 2003.

²⁰ Miškec 2007 (A).

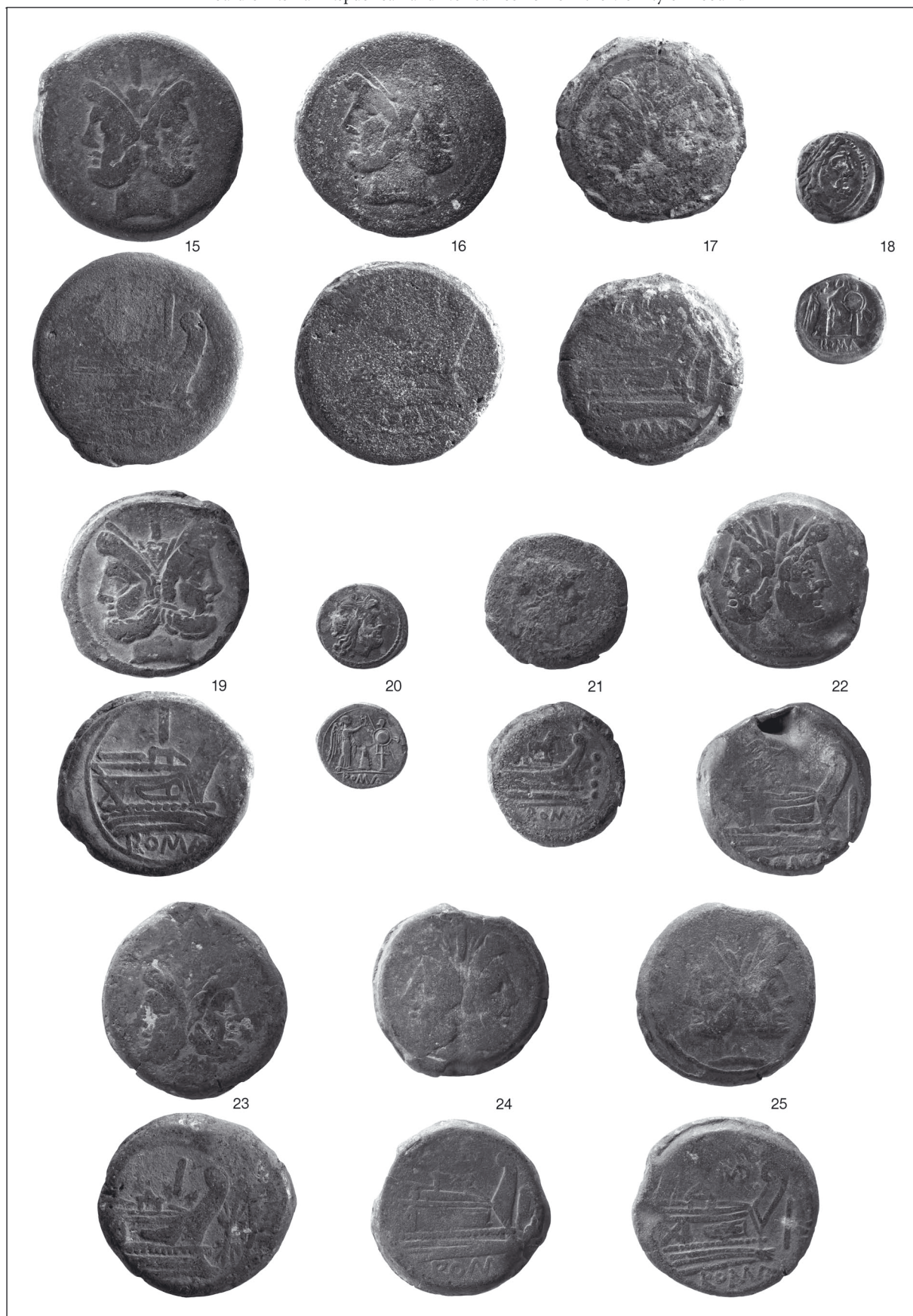
²¹ FMRSI III 53/2. Backendorf 1998, 180, nasprotno domneva, da moramo zakop te najdbe zaradi velikega števila nedoločljivih novcev postaviti v kasnejše obdobje.

²² FMRSI I 45.

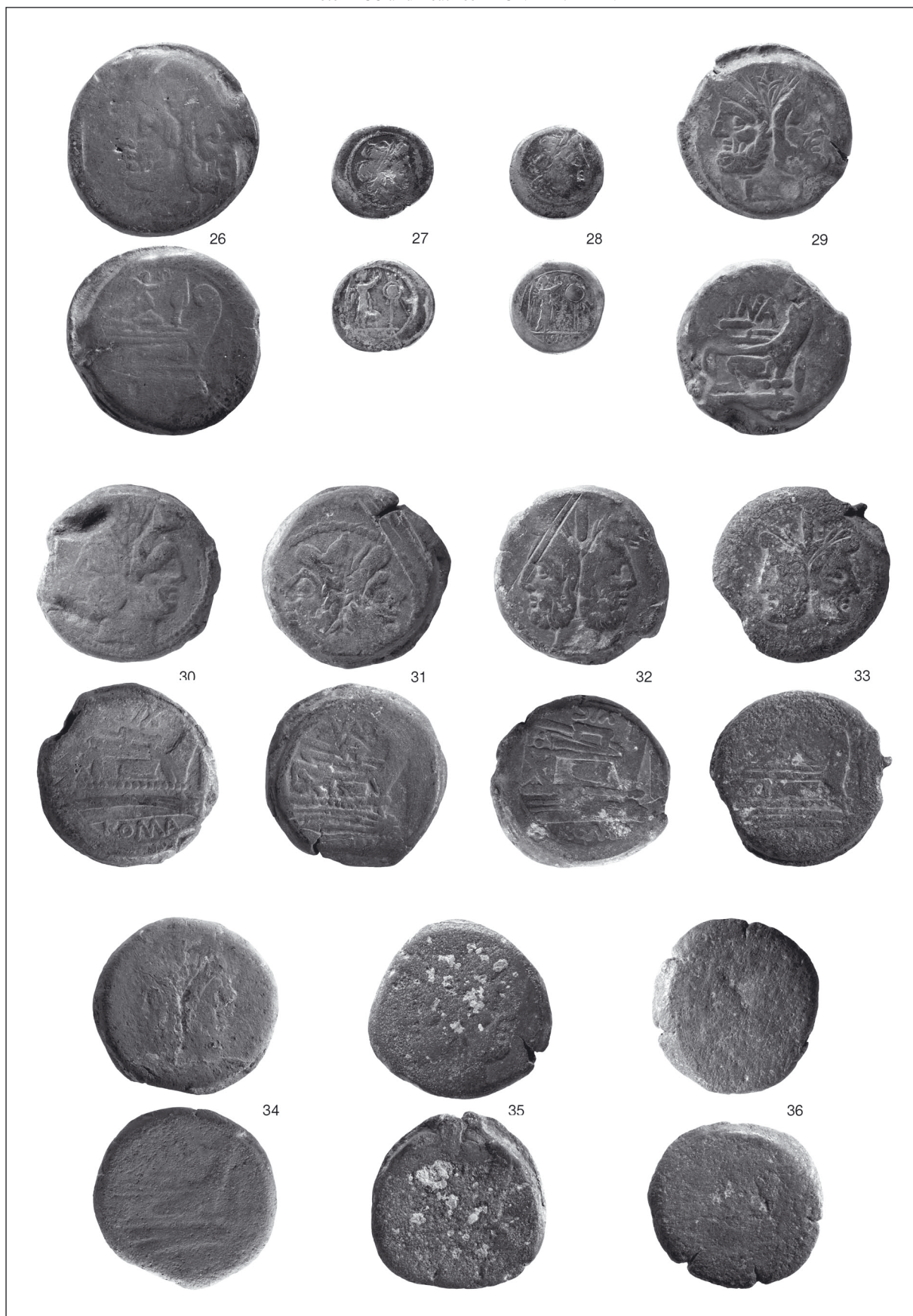
Pl. 1: Skrinjca near Gradič at Kobarid, coin hoard. Scale = 1:1. Photo M. Pavlovec.

T: 1: Skrinjca v bližini Gradiča pri Kobaridu, novčna zakladna najdba. M. = 1:1. Foto M. Pavlovec.

Pl. 2: Skrinjca near Gradič at Kobarid, coin hoard. Scale = 1:1. Photo M. Pavlovec.

T.: 2: Skrinjca v bližini Gradiča pri Kobaridu, novčna zakladna najdba. M. = 1:1. Foto M. Pavlovec.

Pl. 3: Skrinjca near Gradič at Kobarid, coin hoard. Scale = 1:1. Photo M. Pavlovec.

T.: 3: Skrinjca v bližini Gradiča pri Kobaridu, novčna zakladna najdba. M. = 1:1. Foto M. Pavlovec.